

Dijital Görsel Kültüre Dayalı Yaratıcı Pedagojik Yaklaşımlar

Creative Pedagogical Approaches Based on Digital Visual Culture

Suzan Duygu BEDİR ERİŞTİ¹

¹Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eskişehir
· sdbedir@anadolu.edu.tr · ORCID > 0000-0002-2511-6830

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 3 Kasım/November 2023

Kabul Tarihi/Accepted: 28 Kasım /November 2023

Yıl/Year: 2023 | **Cilt-Volume:** 1 | **Sayı-Issue:** 1 | **Sayfa/Pages:** 49-60

Atıf/Cite as: Erişti, Bedir, S. D. "Dijital Görsel Kültüre Dayalı Yaratıcı Pedagojik Yaklaşımlar"
ERKİN, 1(1), Kasım 2023: 49-60.

DİJİTAL GÖRSEL KÜLTÜRE DAYALI YARATICI PEDAGOJİK YAKLAŞIMLAR

ÖZ

Dijital dünya dönüşümleri çerçevesinde holistik yaklaşımla var olma, kimi yeni dönüşümsel süreçleri algılamak ve bu dönüşüme dayalı yeni yeterlikleri sorgulamakla olanaklı hale gelmektedir. Dijital teknolojiye dayalı yakın gelecek stratejileri de güncellenen yeterlikleri birçok disiplinde karşımıza çıkarmaktadır. Bu yeterliklerin temelinde ise dijital görsel kültüre dayalı var olma, varlığa ilişkin kanıt ortaya koyma ve sorgulama yer alır. Günümüz dijital medya bombardımanına karşı alternatif bir yol olarak dijital temsil gücü kavramını yeniden tanımlama gereğini de beraberinde getirir. Dijital görsel ileti süreçlerindeki her ileti biçiminin etkisi ve dönüştürme gücü eleştirel analize dayalı çerçeveyi genişletmeyi gerekli kılar. Bu bağlamda çok yönlü sorgulama süreçleri çok yönlü dijital dönüşüm süreçlerini algılamaya dayalı yeterliklerle birlikte işe koşulmalıdır. Dijital dönüşüm ve dijital görsel kültürün günümüz teknolojilerine dayalı genişleyen yapısı sanat eğitimi süreçlerini ve bu çerçevedeki pedagojik yaklaşımları da dönüştürmüştür. Dijital sanat eğitimi pedagojisi, dijital eleştirel pedagoji, dijital görsel kültür pedagojisi, çağdaş sanat pedagojisi bu dönüşümlerin temelini oluşturan yaratıcı pedagojik yaklaşımlardır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Görsel Kültür, Dijital Sanat Eğitimi, Çağdaş Sanat Pedagojisi, Yaratıcı Pedagoji, Yaratıcı Pedagoji ve Remiks.

CREATIVE PEDAGOGICAL APPROACHES BASED ON DIGITAL VISUAL CULTURE

ABSTRACT

In the context of digital transformations, the possibility of holistic existence is enabled by perceiving certain transformative processes and questioning new competencies based on this transformation. Strategies for the near future, based on digital technology, also bring forth updated competencies in many disciplines. At the core of these competencies lies the act of existing based on digital visual culture, presenting evidence of existence, and questioning it. In the face of today's digital media bombardment, it necessitates a redefinition of the concept of digital representational power as an alternative path. The impact and transformative power of every form of communication in digital visual messaging processes require an expanded framework based on critical analysis. In this context, versatile

inquiry processes should be employed in conjunction with competencies based on understanding versatile digital transformation processes. The expanded structure of digital transformation and digital visual culture based on today's technologies has also transformed art education processes and pedagogical approaches within this framework. Digital art education pedagogy, digital critical pedagogy, digital visual culture pedagogy, and contemporary art pedagogy are creative pedagogical approaches that form the foundation of these transformations.

Keywords: Digital Visual Culture, Digital Art Education, Contemporary Art Pedagogy, Creative Pedagogy, Creative Pedagogy and Remix.

GİRİŞ

Dijital görsel kültüre dayalı dijital dünya algısı hem sanal ortam hem de deneyim tasarımına dayalı teknolojiler çerçevesinde aktif bir katılım sağlamaktadır. Deneyim odaklı görsel ileti yapılanışı ve dijital dünyada bireylerin var olma olasılıkları görsel iletişim sürecini yeniden tanımlamaktadır. Dijital görsel kültür kavramını günümüzde manipülasyondan bağımsız düşünmek olası değildir. Manipülasyon kavramının yüzyıllardır sosyo-kültürel iletişim süreçlerini yapılandırmaktadır. Günümüzde ise dijital teknolojiler ile karşımıza çıkan dijital görsel kültür yapısının yeni görsel ileti süreçlerini yapılandırma bağlamında karşılık bulması kaçınılmazdır. Dijital dünyada görsel iletilerin yapılarına bakıldığında temel olarak öyküler öne çıkar. Görsel ileti dünyasında görülen ve görülmeyen, fark edilen ve edilmeyen, öne çıkan ya da geri planda kalanlar algılanan ile algılanılan arasındaki boşluğun nasıl doldurulduğu ile ilgili birçok yeni öyküye zemin hazırlar. Dijital teknolojiler ışığında ise öznel bağlamda oldukça çoklu olasılıklara sahip öyküler toplumsal değişim ve dönüşüm yaratma gücüne sahip bir yapıya hizmet eder (Erişti, 2023; Erişti, 2022). Dijital teknolojilerin öne çıkardığı noktalar; birlikte yaratma, etkileşimli yaratma, birlikte değer ortaya koyma, çoklu bakış açısını çoklu olasılıkları sorgulamak için işe koşma, yaratıcı dinamikleri etkin bir biçimde işe koşmaya zemin hazırlama, sanatçı ve tasarımcı öznelliğini işbirlikli, kamusal alan açılımlı bir etkileşim sürecine dönüştürme olarak sıralanabilir. Bu öne çıkan noktalar, dijital dönüşüme dayalı yeterlikler ile de daha güçlü hale gelir. Çünkü dijital dönüşüm yeterlikleri eleştirel sorgulayıcılığın öznel dinamiklerini de besler. Bu öznel dinamikler dijital dünyada sosyal etkileşim gücüne sahip olmayı gerekli kılar. Böylece bağlantıda olmak ve bağlantılar kurmak kavramsal olarak yaratıcı potansiyele ilişkin süreçlerin merkezini oluşturur (Erişti, 2021). Dijital dünyada süregelen ve sürdürülmesi gereken yeterlik alanını sürekli olarak genişletme durumu söz konusudur. Böylece derinlemesine konu alanı yeterliği ile birlikte sanal olarak konforlu alanlardan çıkacak yeni yeterliklere sahip olmak gerekli hale gelir ve yeterlikler

bağlamında sorgulama alanının sınırları genişler. Spekülatif, kışkırtıcı, harekete geçirci ve provokatif bakış açıları oluşturmak, görmek ve fark etmek yüzyıllardır olmadığı kadar öne çıkar. Meta-bilişsel yaklaşım gösterme, güç ilişkilerini sorgulama, sanal ortam retoriğini etkili anlama ve yapılandırma da bu yeterliklere ilaveten karışımıza çıkar.

Dijital görsel kültürün temelini Deleuze ve Guattari'nin (1987) rizom olarak betimlediği bağlama dayalı bir oluş belirler. Bu noktada oluşu harekete geçiren rizomatik ilişkisellik değişken, dönüşen, anlamsal olarak iç içe geçen farklı anlamların sorgulandığı bir süreci olanaklı hale getirir. Geçmişte sanatsal üretim süreçlerindeki fiziki topluluklar, akımlara öncülük eden sanatçıların birliktelikleri günümüzde dijital teknolojiler içinde evirilerek oluşu yapılandıracak sanat ve tasarım toplulukları yarattı. Temelde sanatçılar bir boşluk içinde yaratmazlar. Çalışmaları zorunlu olarak başkalarının çalışmaları ile ilgilidir ve kavramsallaştırılması birbirine bağlı topluluklar içinde gerçekleşir. Bir anlam başka bir anlamla örtüşür, kesişir, ilişki kurar ya da o anlamı reddeder, karşı çıkar, besler, parçalara ayırır ya da bütünleştirir. Yani anlam tekil değildir, akışkandır, çok yönlüdür. Bir-biri ile bağlantılı fikirlerin karmaşık çokluğu içinde ilişkiselliğe dayalı farklı anlamları yorumlamayı benimser. Bir başlangıç ya da bir son yoktur, her şey başka bir şeyin ortasından ilerleyebilir (Deleuze & Guattari, 1987). Sorgulama sürecindeki bu dinamik hareket, özgür alanlar, çokluk ve sürekli değişim odağı değiştirir, anlamlandırma sürecinde üretken bir yapı oluşturur. Bu noktada anlam yaratmaya dayalı sorgulama akıcı, esnek, yeniden üreten ve eğlencelidir. Sorgulama sabit bir yapıda değildir; adına oluş denilen, süreç içeren, nesnelere, olaylarla ve koşullarla bağlantı kurulan yaşayan bir sorgulamadır.

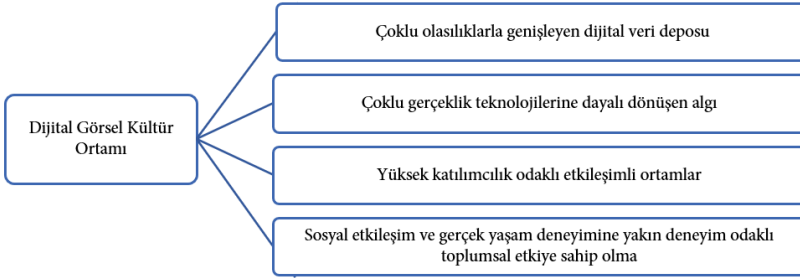
KAVRAMSAL OLARAK DİJİTAL GÖRSEL KÜLTÜR TEMELİNDE GÖRSELLER

Teknolojinin kapsadığı olasılıkların çeşitlenmesi ile gerçekleştirilebilirlik arasında güçlü bir ilişki oluşması, çoklu gerçekliğe dayalı teknolojiler ile sanal dünyanın gerçeklik algısına ciddi ölçüde yaklaşması, dijital teknolojiler içindeki deneyim kavramı üzerinde yeniden düşünülmesini gerekli hale getirdi (Plechata, Makransky & Böhm, 2022). Artık duygusal, bilişsel, davranışsal ve sosyal tepkilere dayalı fenomenleri deneyimlemek olanaklıdır. Bu teknolojiler, farklı perspektiflere dayalı kimliklerin benimsenmesine zemin hazırlar, böylece empati yeteneğini geliştirir ve iletişim süreçlerinde "öteki" kavramını daha gerçekçi bir şekilde deneyimlemeyi sağlar. Ayrıca, dijital teknolojilere dayalı deneyimlerde retoriğe dayalı ilişkisellik önemli bir rol oynar. Retorik temelde bireylerin katılımını, dahil olma ya da olmama durumunu, etkileşimi sürdürme ya da sürdürmeme durumunu belirleyen görsel odaklı söylemdir. Ancak bu görsel söylem gücü, göstergeler ve kanıtlara dayalı dijital bir simbiyoz içinde anlam kazanır (Eyman, 2015; Erişti, 2023).

Bu simbiyozaya dayalı insan teknoloji etkileşiminin çok yönlülüğü de bu ortamın temel bir özelliğidir.

Günümüzde dijital dönüşüm fiziksel ve sanal dünyanın etkileşimini dijital veri tabanı ile oldukça genişleten post-modern internet olarak tanımlanabilir (Lee ve diğerleri, 2021). Bu süreçte gerçekliğin ve sanallığın iç içe geçtiği bir belirsizlik ve gözetim öne çıkmaktadır. Bununla birlikte eleştirel kuram ve post-modernist bakış açısı ile dijital teknolojilerin yapılandığı ortamları fenomen olarak incelemek olasıdır. Çoklu katılım ve gerçeğe yakın temsillerin süreçte olduğu düşünüldüğünde gözetim toplumunun (Foucault, 1975) yüksek denetim ile karşımıza çıktığı yüksek teknoloji bir tehdit mi yoksa kimi sınırları kullanıcının belirleyebileceği yeni olasılıklar içeren yeni bir oluşum mu? sorusunu yanıtlamak gerekir. Sanal dünya ve bu dünyaya dayalı dijital görsel kültür günümüzde olanak ve olasılıkları ile birey için daha doğal bir çevre, etkileşim ve sosyal değer yaratabilir hale geldi (Tablo 1). Çünkü bireylerin sanal var oluşları gerçeğe yakınlaştı, gerçek dünyaya benzeşiklik öne çıktı. Bu benzeşiklik gerçek dünyanın kopyası değil kendi sosyal anlamını yaratan ve yeniden tanımlayan bir ortam oluşturdu. Bu ortam gerçekliğe dayalı sanal öğelerle genişletilmiş yeni bir dünyadan oluşmaktadır (Choi ve Kim, 2017).

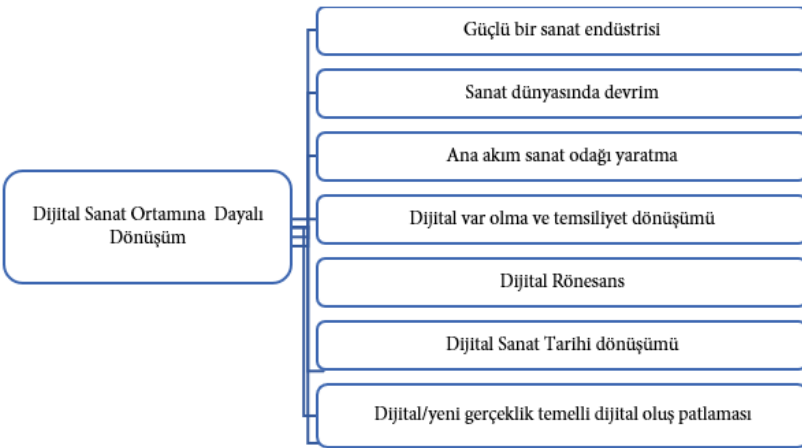
Tablo 1. Dijital Görsel Kültür Ortamı

Dijital ortamın çok yönlülüğünü karmaşıklık kuramına dayalı olarak açıklamak olanaklıdır (Erişti, 2023; Chris Langton, 1990). Gerçek dünyanın uygulamaya dayalı, öngörülmezliği sorgulayan, doğrusal olmayan, döngüsel, çoklu neden-sonuç ilişkisi temelinde düzensizlik ve düzenin iç içeliğini kabul eden ve buna dayalı olarak uyarlanabilir ve adapte olan, küçük değişimlerin beklenmedik sonuçlarını öngören, sorun çözümünde yaratıcı müdahaleyi gerektiren, politika üreten, kaynakları ve çözüm önerilerini çok yönlü ilişkilendiren, çözüm üretmede tek boyutlu neden-sonuç ilişkisini eleştiren ve çoklu boyutları işe koşan bir yapı temel olarak dijital dünyanın karmaşasını açıklamaktadır. Gerçek dünyada olduğu gibi hiçbir oluşum doğrudan değildir, çok yönlüdür ve çoklu bileşenlerin etkileşimine dayalı olasılıkları içerir. Bu durum söz konusu olduğunda bu karmaşık yapı içinde var olmak deneyimin gerçekliği üzerine kurgulanır.

Dijital dünyada var oluş ve temsil gücünün artması bir başka kuram olan kurgusal düzey kuramına (Rogers, 1975) dayalı olarak da açıklanabilir. Kurgusal düzey kuramında zamansal, mekansal veya sosyal olarak yakın olayların somutluğu ve uzak olayların soyutluğu göz önünde bulundurulduğunda 'orada olma' hissi, deneyimi beslemektedir. Dijital teknolojiler içinde fiziksel var oluşun yapılandırılmasına ilişkin olanaklar, öznel var oluşa ilişkin olasılıklara sahip olma ve sosyal var oluşa dayalı etkileşimler yapılandırma sanal kimlik deneyimini gerçeğe yaklaştırmaktadır (Erişti, 2022; Toon, 2012). Kurgusal ortama ilişkin yanılsama, öznel temsiliyet gücünün ortaya konulması ve algılanışa ilişkin geçekliği yapılandırma yeni gerçeğe dayalı dijital dünya içinde birey kimliğini yapılandıran noktalardır. Dijital görsel kültürel dönüşümler sanatın dijital dünyadaki temsil gücü ve oluşumu ile ilgili süreçleri de dönüştürmüştür. Bu noktada karşımıza daha etkili bir dijital sanat ortamı çıkmaktadır.

Tablo 2. Dijital Sanat Ortamına Dayalı Dönüşümler

Dijital sanata dayalı dönüşüm birçok noktada karşımıza çıkar. Sanat endüstrisinin sanatçı odaklı dönüşümü, sanat dünyasındaki etkileşime dayalı devrim, sanat odağını ana akım bir yapı içinde popüler kültür ile yakınlaştırma ve bu durumu sanat adına faydacı bir algı yönetimi ile ilişkilendirme, dijital temsiliyet gücüne dayalı etki alanı yaratma, sanatsal ifadede yeniden doğuş, sanat tarihini ve sanatın geleceğinin dönüşümü, dijital oluşa dayalı ortam ve olasılıkların her geçen gün artışı olarak sıralanabilecek dönüşümler günümüzde önem taşır. Bu dönüşümler yapay zeka, algoritmik ve generatif olasılıklarla her geçen gün farklı bir yapı ortaya koymaktadır.

Bu noktada sanatçı ve teknoloji etkileşimine dayalı simbiyoz vardır ama bu simbiyozda izleyici de güçlü bir şekilde dahildir. Yani etkileşim kamusal alan açılı-

mını hiç olmadığı kadar içermektedir. Bu durum çağdaş sanat pedagojisine dayalı ciddi bir devrim niteliğindedir. Dijital sanatın yaratıcı, dinamik ve çeşitlilik içeren yapısı katılımı dönüştürür. Toplumsal etkileşim ve güç etkisi öne çıkar. Dijital ortamda sanatın toplumsal katılıma dayalı misyonunun dönüşümü, katılım gücü oluşturması ve kitleleri etkilemesi bir anlamda sanatın demokratikleşmesi anlamına gelmektedir. Bu yapı da sanat endüstrisi içinde sanatçıların güçlendiği bir sürece zemin hazırlar. Dijital teknolojilere dayalı olasılıkların artması erişim ve erişilebilirlik bağlamında da sanat endüstrisini şekillendirdi. Dijital rönesans ise kavramsal olarak dijital dünyada sanatsal süreçlere dayalı köklü dönüşümlere referansta bulunmaktadır. Sanat dijital medya odağında sanatsal yaratım süreci, dönüşen sanatsal erişim ve paylaşım süreci, genişleyen ve gelişen sanatçı ve izleyici deneyimi, genişletilmiş sanatsal erişim toplulukları ve ağları ile birlikte yeni bir rönesans ile karşı karşıyadır. Bu yeniden oluşum içinde yaratıcılık ve teknoloji odağına dayalı bağlantıda olma, dijital dünyada deneyimleme, paylaşım ve etkileşim kurgulama süreçleri yer almaktadır. Bu süreçler sanatı ve sanatçıyı yeniden şekillendirmiş, olanak ve olasılıkları çeşitlendirmiştir. Sanatçının var oluşu yeni bir yapıya evrilmiş ve sanatsal var oluş yeniden tanımlanır hale gelmiştir. Dijital medyada kendi öyküsünü oluşturma ve demokratik erişim olanakları, sanatçının yeni yolculuklara çıkmasını da sağlamıştır. Bu yolculukta erişim temelinde topluluk ile diyalog öne çıkar ve yeni rönesansın temelini de oluşturur. Çünkü topluluk ile diyalog ve izleyicinin katılımı sanatsal oluşu birlikte yaratmaya dönüştürür. Etkili diyalog ise sanatın etki alanını ve var oluş sürecini daha güçlü hale getirir. Sanatçı ve izleyici topluluklarının yanı sıra sanatçı ve farklı disiplinlerden profesyonellerin sanat yolu ile bir araya gelmesi ile sanatın kapsayıcılığında önemli bir dönüşüm yaşanır. Bu işbirliği, hibrit etkileşimler ve kolektif katılımçılık yeni bir sanatsal dönüşüm kültürünü yapılandırır. Sanat günümüz dijital dünyasında yeni tanımlamalar, yeni uygulamalar, yeni erişim olanakları ve yeni yaratıcılık biçimleri ile yeni bir çağa kapılarını açmaktadır. Bu süreç dijital teknoloji erişim ve kullanımı ile birlikte sosyal ve toplumsal duyarlılığı hedefleyen etki alanı ile birlikte yeni bir farkındalık sürecidir. Yani günümüzde sanatsal aktivizm ve veri odaklı görsel temsil oldukça güçlüdür (Erişti, 2022). Güçlü mesajlar iletmek, etki alanı yaratmak, ikna ve retorik, toplumsal değişime zemin hazırlama gücü karşımıza çıkarken bu sürece artık izleyici de hiç olmadığı kadar güçlü bir biçimde dahildir. Eleştirel sorgulayıcılık, katılımçılık ile genişleyen performatif farkındalık ve dönüşüm gücü bu yeni rönesansın önemli çıktılarından biridir.

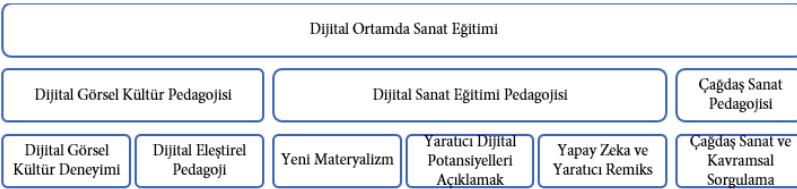
Dijital sanat ve dijital görsel kültürel dönüşüm sanat tarihini de sonsuza kadar dönüştürdü. Günümüzde sanat tarihi temelindeki imaj analizi, varlık olarak tespiti, korunması ve birçok boyutta yapay zeka karşımıza çıkmaktadır. Bu durum ciddi bir paradigma dönüşümüne yol açmaktadır. Çünkü var olan, bilinen ve tanımlanan birçok sanatsal süreç yeniden ele alınma ve sanat tarihinde yerini alma olgularına dayalı olarak şekillenmektedir. Algoritmik yapıya dayalı olarak sanat tarihinin konusu olan birçok bağlam derinlemesine bir veri tabanı ile yeniden

tanımlanmaktadır. Daha önce tanımlanmamıő, tespit edilmemiő, göz önünde bulundurulmamıő birçok uzantıyı gün ışığına çıkarmaktadır. Bu nedenle sanat tarihinde analiz ve anlamlandırma süreçleri ciddi bir devrim ile karşı karşıyadır. Sanat eseri ve sanatçı arasındaki kronolojik bağı doğrulama, detayları açığa çıkarma, yeniden yorumlama, bağlantıları yeniden kurgulama süreçleri yapay zeka algoritmaları ile karőıımıza yeniden tanımlanması gereken bir çok sanat tarihsel olguyu çıkarmaktadır (Eriőt, 2023). Bu süreçte analiz ve yeniden tanımlama boyutlarının etik çerçevede insan deneyimi ve denetimini de içermesi beklenmektedir. Bir taraftan da sanat tarihinde yüzyıllar boyunca karőıımıza çıkan kimi yanılığları ortadan kaldıracak köklü deđiőimleri de olanaklı hale getirebilir. Dijital teknolojiler bağlamında günümüzde yapay zeka temelindeki dönüşüm ve deđiőimler, bu yeni ortamın olasılığ ve olanaklarını keőfetmekten geçmektedir. Bu bağlamda teknoloji ile eleştirel sorgulayıcı diyalog önem taşır.

DİJİTAL ORTAMDA SANAT EĞİTİMİ

Sanat ve teknoloji arasındaki ilişki sanat eğitimi sürecini ve öğrenmeyi günümüzde dönüőtürmektedir. Bu çerçevede karőıımıza dijital sanat pedagojisi çıkmaktadır. Teknoloji ve anlam karşılıklı etkileşim içindedir. Algoritmik ve alternatif yaratma yollarına açılmak söz konusu olduğunda dijital sanat pedagojisi yeni soruların sorulması anlamında kimi yeterlikleri içerir. Günümüzdeki teknolojik dönüşümler, yapay zeka teknolojisi ve algoritmik yapılar ile birlikte yaratıcılığ, teknoloji ve pedagoji etkileşimi de deđiőmiőtir. Bireysel yaratıcılığ, toplumsal yaratıcılığ ile geniőlemiőtir. Dijital dünyada sanatın varlığ olarak tanımlanması ve ilişkiselliğe dayalı etki alanı yaratma ne çıkmıőtır. Ayrıca dijital sanat pedagojisi ile birlikte ađdaő sanat pedagojisi de karőıımıza çıkmaktadır. Çünkü ađdaő sanatın oluőumsal süreci günümüzde teknoloji ile oldukça i içe bir yapı sergilemektedir. Bu yapıya dayalı olarak ađdaő sanat pedagojisine dayalı yeterlikler günümüzde sanat eğitiminin önemli boyutlarından biridir.

Tablo 3. Dijital Ortamda Sanat Eğitimi

Görsel kültürün günlük yaşam deneyimlerinden temellenen ağı günümüzde dijital teknolojiler ve algoritmalara dayalı deneyimleri de kapsayarak dijitalliğe iliőkini farkındalığı gerekli kılan bir dönüşüm içerisine girmiőtir (Freedman ve diğ., 2013). Günümüzde yapay zeka teknolojileri, algoritmalar ve kodlar gönlüm ya-

şam deneyimlerinin önem bir bölümünü oluşturmakta ve etkilemektedir. Bu çerçevede günlük yaşam deneyimlerinin değişimi görsel kültürün görme ve eleştirel sorgulayıcı yapısını dönüştürmüştür. Dijital görsel kültürde görme, eleştirel sorgulama ve yaratma dijital teknolojiler ve yapay zeka ile birlikte genişleyen farklı yeterlikleri içermektedir. Dijital dünyada görsel ileti görselliğin ötesinde birtakım bileşenler içermektedir. Dijitalin nasıl işlediğini, akışın nasıl şekillendiğini, imgesel etkileşimin nasıl yapılandığını ve kişisel katılımın anlamı nasıl değiştirdiğini görebilmek şeklinde sıralanacak yeterlikler ile dijital görsel kültür pedagojisine dayanmaktadır.

Dijital görsel kültür pedagojisi bir taraftan da dijital eleştirel pedagoji kavramını karşımıza çıkarmaktadır. Bu iki pedagojik etkileşim karşımıza dijital deneyimler ve süreçler yapılandırmayı gerekli kılar. Bu durum dijital teknolojinin sanatsal bakış açısı ve sanat eğitime entegrasyonunun niteliği ile olanaklı hale getirilmektedir. Günlük yaşamın dijitalliği göz önünde bulundurulduğunda dijital görsel kültür pedagojisi aynı zamanda günlük yaşamı da içine almakta ve gerçek yaşam uzantılarını kapsamaktadır.

Dijital görsel kültür pedagojisinin en etkili süreçlerinden biri dijital görsel kültür deneyimleridir. Bu deneyimin yapılanması uluslararası ve kültürlerarası etkileşimler yolu ile olanaklı hale gelmektedir. Önemli bir diğer nokta ise hızlı ve devingen bir dijital görsel kültür ortamında bu dinamizmi yakalayacak bir yapı içermesidir.

Dijital eleştirel pedagojinin temelinde ise dijital dünyada eleştirel bir bakış açısına sahip olmak yer almaktadır. Dijital imge dünyası eleştirel pedagojinin günümüz dijitalliğinin temel konularından biridir. Karşılaştırmalar, temsiller, farklılıklar, benzerlikler, hatalar, idealize edilmiş boyutlar gibi birçok çerçeve dijital eleştirel pedagojinin boyutlarını oluşturur. Bu bağlamda dijital dünyaya ilişkin üretim, işleyiş ve ilişkisellik boyutlarına ilişkin yeterlikler dijital eleştirel pedagojinin temelini oluşturur.

Bir başka pedagojik yaklaşım olarak dijital sanat eğitimi pedagojisi günümüz yapay zeka temelli teknolojiler çerçevesinde öne çıkmaktadır. Bu yeni dijital temelli sanat eğitimi süreci, yaratıcılık kavramının yeniden sorgulama gereksinimini karşımıza çıkarmaktadır. Bu süreçte dijital teknolojilerin temellendirdiği bir yeni materyalizm kavramına da değinmek gerekmektedir. Yeni materyalizm günümüzde hem teknoloji insan etkileşimini içermekte hem de bu etkileşimdeki kimi belirsizlikleri sorgulamaktadır (Leonard, 2021). Bu süreçte yani teknoloji insan etkileşiminde önemli olan nokta birlikte var olmaktır. Materyalist çerçevenin anlam ile karşılıklı etkileşimine dayalı yeni materyalist yapı günümüz yaratıcı bakış açısını daha net bir şekilde ortaya koymaktadır. (Leonard, 2021). Bu durum karşımıza alternatif yaratıcı anlam sorgulama temelinde dijital sanat eğitimi pedagojisini çıkarır. Dijital

sanat eğitimi pedagojisinin temelinde sorular sormak, sorgulamak, alternatif bilgi yolları ve yaratıcı unsurları yaratıcı potansiyellerle ilişki olarak açıklamak yer almaktadır (Leonard, 2020b). Bu durum dijital medya içerisindeki yaratım sürecinin teknoloji insan etkileşimine dayalı doğasının ötesinde insandan temellenen potansiyellerin olasılıklarını da içerecek bir anlamlandırma alanı yaratır.

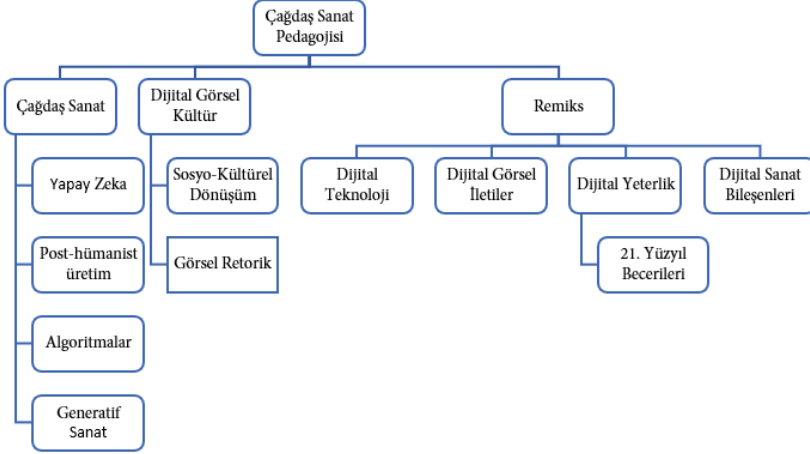
Dijital sanat eğitimi pedagojisinde söylemsel uygulamalar ve dijital teknoloji unsurları öncelikli değildir. Önemli olan ortaya çıkan potansiyele odaklanarak köprüler kurmak ve kavramsal olarak sorgulamalar ortaya koymaktır. Bu süreç yeni ilişkiler ve yeni potansiyelleri keşfetme yoludur. Böylece dijital teknoloji amaç olarak değil sürecin bir bileşeni olarak işe koşulabilir. Bu bileşeni algılamak ise dijital sanat potansiyeli içindeki yeni seçenekleri keşfetmek için bir yol sunar (Leonard, 2020a). Sanat eğitimcisi dijital sanat eğitimi pedagojisinde bir kaynak değildir. Dijital sanat, çağdaş sanat, dijital teknoloji kullanım yeterlikleri ve sanatsal ifade süreçleri arası ortaya çıkan ilişki ve potansiyelleri öne çıkaran, keşfeden, bağlantıları tanıyan ve odak alanını dijitalden temellenen bir sanat eğitimi içindeki potansiyele yönlendiren bir rol üstlenir.

Yapay zeka temelinde dijital sanat eğitimi pedagojisini ele aldığımızda karşımıza yaratıcı remiks çıkmaktadır. Gunkel (2016) tarafından iletişim araştırmaları çerçevesinde yeniden yorumlanan remiks temelindeki birey teknoloji etkileşimi Leonard'a (2021) göre yapay zeka ve yaratıcı potansiyel etkileşiminin çıkışını sanat eğitimi bağlamında oluşturabilir. Bu da karşımıza dijital sanat eğitimi pedagojisinin yaratıcı potansiyel bağlamındaki yeterlik alanını çıkarır. Orijinal ve yaratıcı barış açısı bağlamında dokunmak, sorgulamak ve gözden geçirmek yaratıcı düşünce bağlamında ilerlemeye zemin hazırlar. Bu durumda yapay zeka teknolojileri üretim ile ilgili sınırsızlığı yapılandırırken sanat eğitimi potansiyeli ve sanatsal performans ortaya koymak yaratıcı remiks karşımıza çıkarır. Yani yeni algoritmalar ve yapay zeka temelindeki sorgulamalar insan-teknoloji etkileşimine dayalı bir remiksi karşımıza çıkarmaktadır. Yaratıcılık bağlamında yapay zeka temelindeki teknolojilere dayalı olarak sanatsal ifade biçimini yeniden ele almak, alternatifleri sorgulamak, farklı bindirmeler ile yeni bir oluşum sunmak bir anlamda yeni bir oluş yaratmak anlamına da gelmektedir. Yani bir anlamda yaratıcı üretim remiks yolu ile yaratıcı yeni oluşumlara gebe yeni bir yaratıcı potansiyel ağı oluşturmaktadır.

Çağdaş sanat pedagojisi ise günümüzde teknoloji, sanat, etkileşim ve dijital kavramlarını bütüncül olarak kapsayan bir bağlam içerir. Çağdaş sanatın bütüncül yapısı, sanat eğitimi ve pedagoji ile bir araya geldiğinde çağdaş sanat üzerine yapılandırılmış bir pedagojik yaklaşım karşımıza çıkmaktadır. (Leonard, 2021). Çağdaş sanat eserleri, sanat eğitiminde pedagojiyi farklı düşünmeye teşvik edebilir (O'Donoghue, 2015); ancak yapay zeka tabanlı sanat eserlerindeki çelişkiler, sanat eğitiminde çelişkili pedagojik yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olabilir.

Sanatla etkileşim, kamusal alan açılımı, çağdaş sanata dayalı sorgulama, çağdaş sanatın eleştirel sorgulayıcı yönünü sanat pedagojisi ve sanatsal formlar ile ilişkilendirerek performatif yaklaşım ortaya koyma gibi sıralanabilecek birçok eylemsel adım çağdaş sanat pedagojisinin bileşenlerini oluşturmaktadır. Çağdaş sanatın kamusal alan etkileşimi, gerçek yaşam durumları ile bir araya gelme alanı yaratmaktadır. Katılımcılık temelindeki bu etkileşim, yeni yollar keşfetmek ve sanatla ilişkisel olarak yorumlamak için zemin hazırlar. Çağdaş sanatın dijital teknolojilere dönük işbirlikli, disiplinlerarası yönü ve generatif yapısı da bu yeni yolları keşfetmede dijital görsel kültür yeterliklerini işe koşmaya dayalı bir pedagojik yaklaşım içerir. Çağdaş sanat içinde sanat, teknoloji, öznellik, nesnellik karşılaşmaları çağdaş sanat pedagojisi için derinlemesine bir deneyim alanı oluşturur. Çağdaş sanat pedagojisi içinde çağdaş sanatı anlamlandırmaya dayalı öznel üretim ve aktif katılım bu deneyimi güçlendirir. Çağdaş sanatın kamusal alan boyutunda oluşturduğu katılımcılık ise katılımcı öznelliği ve yaratıcılığının sürece dahil olması ile farkındalığın yapılandırılması eş zamanlı yürümektedir. Yani çağdaş sanat farkındalığı hem dijital görsel kültür içindeki günlük yaşama dair her şeye yönelik farkındalık hem dijital teknolojilerin ve yapay zeka odaklı süreçlerin kapsayıcılığı ve sınırsızlığına dair farkındalık hem de holistik bağlamda çıkarsamalarda bulunmaya dayalı bir farkındalığı içermektedir.

Çağdaş sanat pedagoji içinde remiks önemli birtakım uzantılara dayalı olarak karşımıza çıkar. Remiks aynı zamanda dijital dünyanın retorik yapısını yorumlamanın iyi bir yoludur. Bir kavram, bir başka kavrama sıçrayabilir, yeniden oluşturabilir ya da dönüştürebilir. Bu durum pedagojik çerçevede 21. Yüzyıl becerilerini de içeren bir yapı ortaya koymaktadır. Günümüz dijital dünyasında remiks teknoloji, kültür, gerçek yaşam deneyimi ve katılımcılık üzerine yapılanmaktadır (Yancey, 2023). Çünkü çağdaş sanat üretim süreçleri yeniden üretim ve yaratıcı süreçte dönüşüm yolu ile yeniden yorumlanmaya açık bir yapı içermektedir. Ayrıca çağdaş sanatın kamusal alan açılımına dayalı katılımcılığı bu yapıyı olanaklı kılmaktadır. Çağdaş sanatın dijital dünya ile yakın ilişkisi remikslemeye dayalı bir pedagojik yapı oluşturur. Farklı medya ve kültürel formlara dayalı remiksler hem çağdaş sanatın hem de insan teknoloji etkileşiminin hibrit yapısını içermektedir.

Tablo 4. Çağdaş Sanat Pedagojisi Bileşenleri

Çağdaş sanatın teknoloji ile etkileşimine dayalı olarak yapay zeka, algoritmalar ve generatif sanat çağdaş sanat pedagojisinin bileşenlerini oluştururken dijital görsel kültürü şekillendiren teknolojik dönüşümlerin sosyo-kültürel dönüşüme dönük yansımaları da göz önünde bulundurulmalıdır. Dijital sanat eğitimi yeterliği olarak karşımıza çıkan remiks çağdaş sanatta daha geniş çerçevede karşımıza çıkmaktadır.

SONUÇ

Dijital teknolojinin günümüzdeki sürekli gelişimi, yapay zeka algoritmalarının dijital sanat bağlamında oluşturduğu odak alanının gün geçtikçe genişliyor olması bu sürece yönelik farkındalığı artırmayı gerekli hale getirir. Yani teknoloji ile iç içe olmak, sınırsızlıkları keşfetmek, olası sınırları genişletmek, süregelen gelişmelere her an hazır olmak kaçınılmazdır.

Sonuç olarak, dijital görsel kültür günümüzde dijital dünya ile etkileşim kurmanın yeni ilişkiyel farklılıklarına odaklanmaktadır. Bu ilişkiyel yapı içinde sanat eğitimi açısından etkileşim yapılandırma yaratıcı pedagojik yaklaşımlar ile olanaklı hale gelmektedir. Sanatın günümüz dijital dünyası ile etkileşimi geçmişteki tüm etkileşimlere meydan okuyan yeni bir ilişkiyel yapı ortaya koyar. Bu durum karşımıza yeni ve daha güçlü bir ifade gücü çıkarmaktadır. Dijital dünyanın dinamikliğini post hümanist çerçevede insanlar, makineler ve cansız varlıkların etkileşimi temelinde bir içerik üretimi ortaya koymaktadır (Leonard, 2020a). Çağdaş sanat ve dijital sanat açılımlarının ortaya koyduğu post sanatçı kavramı da post hümanizmin yansıması olarak düşünülebilir. Post sanatçı kavramı sanatçının yarattığı odağın ötesine geçilebilmekte ve yapay zeka temelindeki yeni potansiyeller ile in-

san dışı üretim yolu ile ön yargılar ve dirençleri de kapsayacak biçimde genişleyen bir anlayış ortaya koymayı olanaklı hale getirebilmektedir. Bu durum yaratıcı pedagojiler çerçevesinde sanatın öznelliğinden çıkarak eleştirel bir bakış açısı ile insan merkezliliğin oluşturduğu sınırlılıkları sorgulamayı olanaklı hale getirebilmektedir. Bu süreçte elbette etik çerçevede sorgulanması gereken kavram, içerik ve oluşların yarattığı yapay zeka temelindeki kaos durumunu da göz önünde bulundurmak gerekir (Leonard, 2020a; Braidotti, 2019). Dijital temelli yeni materyalizm, gömülü dijital eleştirel pedagojiyi de etkin hale getirmekte, farklı bakış açılarını ve olasılıkları gün ışığına çıkarabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Braidotti, R. (2019). *Posthuman knowledge*. Cambridge, England: Polity Press.
- Erişti S. D. (2022). Dijital manipülasyon, dijital görsel, kültür ve metaverse bağlamında dijital kimlikler ve gerçeklik algısı, M. Topbaş (Ed.), *II. Uluslararası Tıp, Sağlık ve İletişim Bilimleri Kongresi*, Eskişehir, Türkiye, 5-8 Ekim 2022, Eskişehir, Türkiye, Bildiriler içinde (ss.692-703), Us Yayınları, ISBN: 978-605-70074-8-3
- Bedir Erişti, D. (2021). *Yeni Medya ve Görsel İletişim Tasarımı*, (6. Basım), Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Choi, H.S. & Kim, S.H. (2017). A content service deployment plan for Dijital museum exhibitions-Centering on the combination of beacons and HMDs, *International Journal of Information Management*, 37 (1), 1519-1527.
- Gunkel, D. J. (2016). *Of remixology: ethics and aesthetics after remix*. MIT Press.
- Erişti, S. D. (2023). Kültür, Sanat ve Eğlencenin Dönüşümü, Dursun, Ö. Ö. & Okur, R. (Eds.), *Dijital Dönüşüm* içinde (s. 89-109), Anadolu Üniversitesi AOF Yayınları, Eskişehir.
- Eyman, D. (2015). *Digital Rhetoric: Theory, Method, Practice*. University of Michigan Press.
- Freedman, K., Heijnen, E., Kallio-Tavin, M., Karpati, A., & Papp, L. (2013). Visual culture learning communities: How and what students come to know in informal art groups. *Studies in Art Education*, 54(2), 103-115.
- Leonard, N., (2021). Emerging artificial intelligence, art and pedagogy: exploring discussions of creative algorithms and machines for art education. *Digital Culture & Education*, 13(1), 20-41.
- Leonard, N. (2020a). Entanglement Art Education: Factoring ARTificial Intelligence and Nonhumans Into Future Art Curricula. *Art Education*, 73(4), 22-28.
- Leonard, N. (2020b) The Arts and New Materialism: A Call to Stewardship through Mercy, Grace, and Hope. *Humanities*, 9(3).
- O'Donoghue, D. (2015). The turn to experience in contemporary art: A potentiality for thinking art education differently. *Studies in Art Education*, 56(2), 103-113.
- Plechata, A., Makransky, G. & Böhm, R. (2022). Can extended reality in the Dijital revolutionise health communication?, *Digital Medicine*, 5(132). <https://doi.org/10.1038/s41746-022-00682-x>
- Rogers, R. W. (1975). A protection motivation theory of fear appeals and attitude change. *Psychol.* 91, 93-114.
- Toon, A. (2012). *Models as Make-Believe: Imagination, Fiction and Scientific Representation*, London: Palgrave, Macmillan.
- Yancey, K.B. (2023). Re-designing graduate education in composition and rhetoric: The use of remix as concept, material, and method. *Computers and Composition*, 26(1), 4-12.